

дослідження слугують необхідною умовою формулювання відповідей експерта на поставлені питання і прийняття висновку як аргументованого джерела доказів.

Список бібліографічних посилань

1. Эйсман А. А. Заключение эксперта (структура и научное обоснование). М. : Юрид. лит., 1967. 152 с.
2. Аубакирова А. А. Интеллектуальные ошибки эксперта при формировании его внутреннего убеждения : моногр. М. : Юрлитинформ, 2012. 184 с.
3. Соколовский З. М. Вопросы использования экспертом материалов дела. Харьков : Харьков. гос. ун-т, 1964. 72 с.
4. Орлов Ю. К. Судебная экспертиза как средство доказывания в уголовном судопроизводстве. М. : Ин-т повышения квалификации РФЦСЭ, 2005. 264 с.

Одержано 31.10.2019

УДК 271.2-737"1889/1929"

Надія Михайлівна ДЕМИДЕНКО,

*кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ*

**МОРАЛЬНО-РЕЛІГІЙНІ ЗАСАДИ ПРАВОСЛАВНОГО ХРЕСТОВОЗДВИЖЕНСЬКОГО
ТРУДОВОГО БРАТСТВА (1889–1929): ПОГЛЯД З ХХІ СТОЛІТТЯ**

Ще близько тридцяти років тому Хрестовоздвиженське Трудове Братство, яке діяло у Глухівському повіті Чернігівської губернії з 1889-го до 1929-го року і залишило унікальну матеріальну, а головне – духовну спадщину, залишалось маловідомим в українському суспільстві. У той час як у багатьох країнах світу діяльність Братства активно досліджувалась, досвід утілювався в практику. Серед сучасних дослідників феномену Хрестовоздвиженського Трудового Братства перш за все слід згадати професора Ліонського університету Р. Ладу (Франція), академіка Європейської академії Ж. Ніва (Великобританія), історика Російського гуманітарного університету І. Гордєєву (Росія), професора Л. Мельника (Україна) [1, с. 16].

На початку публікації зазначимо про її певну специфіку, яка полягає в об'ємному цитуванні першоджерел. Такий підхід є свідомим, бо люба довільна інтерпретація спеціальних термінів, вживаних у ХІХ ст. могла би бути неточною. Подання першоджерел мовою оригіналу також дає можливість дотримуватись делікатності у авторських інтерпретаціях.

Фундатором і попечителем Хрестовоздвиженського Трудового Братства був представник аристократичного роду, просвітник, богослов, Микола Миколайович Неплюєв. Народився у 1851 році у містечку Ямпіль Глухівського повіту Чернігівської губернії (нині – Сумська область). Отримавши юридичну освіту у Санкт-Петербурзькому університеті, був призначений на посаду секретаря Російського посольства у Мюнхені. Батько його, Микола Іванович Неплюєв – заможний землевласник Глухівського повіту, котрий володів цукровим, чавуноливарним, декількома винокурними заводами. Виконував обов'язки Чернігівського губерньського предводителя дворянства. Мати – Олександра Миколаївна, баронеса Шліппенбах.

Перебуваючи за кордоном, молодий Неплюєв захопився вивченням філософії релігії. Вивчивши світові релігії, прийшов до висновку, що «... высшим идеалом есть идеал Христа и перед этим идеалом меркнут все философские идеалы...» [2, с. 51].

Але порівнюючи ідеал із реальною дійсністю, він ставить перед собою риторичне питання: чому люди, які вважають себе християнами, постійно порушують євангельські заповіді? Невже матеріальні блага людина може здобувати лише на основі брехні, жадібності, лицемірства? Власні релігійно-філософські погляди М. Неплюєв викладає у публікаціях: «Что есть Истина?», «Христианское мировоззрение», «Христианская гармония Духа», які опубліковує у Лейпцигу, Берліні, Петербурзі.

Власна філософія життя змусила його «бросить карьеру и отдаться влечению совести, работать на пользу народа, путем пробуждения в нем братства и любви и таким образом осуществить на земле идеал христианского равенства» [3, с. 268]. Після смерті батька він переїжджає до Ямполь і в одному із своїх хуторів – Воздвиженському засновує школу для дітей бідних селян. У 1885 році на території Воздвиженська створює чоловічу сільськогосподарську школу, у 1891 році – жіночу, Преображенську. У школах учням надавалася якісна сільськогосподарська освіта, де вчили запроваджувати ефективні аграрні технології та використовувати передове технічне обладнання. Також учні отримували знання з географії, арифметики, закону Божого, землеробства, бджільництва, основ ветеринарії. Після закінчення школи учні, які виявили бажання залишитись у Неплюєва, працювали у садку, на фермах, полях, цегельному, вапняному, спиртовому заводах, телефонній системі «Сименс», місцевій електростанції, яка виробляла електроенергію.

Аналізуючи діяльність Хрестовоздвиженського Братства більшість дослідників зупиняється на його економічних досягненнях. Дійсно, вони вражали. Наприклад, на землях М. Неплюєва урожайність сільськогосподарських культур була вищою майже втричі, ніж в інших повітах Чернігівської губернії. Микола Неплюєв успішно використовував на практиці досвід, який він почерпнув у країнах Європи та знання, які отримав як вільний слухач Петровської (тепер Тимирязівської академії).

Та окрім сільськогосподарської освіти, учні забезпечувалися особливим морально-естетичним вихованням, яке мудро поєднувалось із трудовим. Розвивалися художні здібності школярів. У школах функціонували театр, бібліотека, фотостудія, два оркестри (симфонічний та струнних інструментів). Учні разом з учителями ставили спектаклі, концерти. Часто влаштовували обіди з музичним супроводом і хоровим співом, на фортепіано грав сам М. Неплюєв. Братчики вирізнялись високою освітою і культурою.

У 1893 році був затверджений Статут Братства, а 16 вересня 1894 року указом Олександра III Братству було даровано право юридичної особи, воно знаходилося у відомстві Православної церкви під опікою Чернігівської єпархії. М. Неплюєв визначив три головних основи, на яких трималось Трудове Братство: 1) Віра в Бога Живого і в те, що громадянське життя є волею Господньою; 2) Любов : вірність і прагнення залишатися разом всупереч всьому, що роз'єднує; 3) Праця: якісне виконання своїх обов'язків заради загальної користі і добровільної дисципліни.

На території проживало багато родин. Діти членів Братства виховувались у дитячих садочках, а з восьмирічного віку навчались у школах.

У публікації «Историческое призвание русского помещика» М. Неплюєв зазначає, що поміщики зобов'язані не лише передати землю селянам, а повинні ще й займатися їх просвітою [4, с. 246]. Доречі, такі думки перегукувались з ідеями членів Кирило-Мефодіївського братства, які П. Куліш проголошував наступним чином «...главный смысл для нас был не только в том, чтобы поднять наш народ из отсталости, но и в том, чтобы умножались образованные люди в Украине» [5, 146].

У своїй праці «Руководящие правила в Братстве и школах его», М. неплюєв повчає учнів, що люблячи ближніх своїх, вони мають пам'ятати, що «любовь наша к ближнему должна приближать их к Богу, а не отдалять от него» [6, 166].

Діяльність М. Неплюєва захоплювались, і в той же час – критикували. І це не дивно, бо спосіб його життя був настільки незвичним, що оточуючі не могли повірити в щирість його намірів, або вважали їх утопічними. Серед земляків-селян діяльність М. Неплюєва натикалась виключно на негативну характеристику. М. Василенко у своїх спогадах констатував: «Я ни разу не встретил ничего в его защиту. Сама личность Н. Н. Неплюева вызывала к себе такое отношение: это самодур, который блажит. Эту мысль поддерживал и Г. Я. Дорошенко, который был у него главноуправляющим. О Н. Н. Неплюеве в Глуховском уезде рассказывали только анекдоты...» [3, с. 268]. Автор спогадів із сумом зазначав, що Братство «с самого начала было обречено на гибель и вырождение, так как весь свой быт строило почти исключительно на личном самосовершенствовании...» [3, с. 269]. Та Микола Неплюєв свято вірив у правильність обраного шляху, що готовий був продовжувати свою справу, як він говорив: «...хоть бы делал мне это пришлось одному» [7, с. 6].

У 1901 році, за сім років до своєї кончини, М. Неплюєв передає все майно вартістю 2 мільйони 750 тисяч рублів у власність Братства. Зокрема, подарував своє нерухоме майно – землю, ліс, заводи. Після нетривалої тяжкої хвороби в ніч на 21 січня 1908 р., на 57-му році життя, він помер.

Керівником Братства стала М. Уманець, вихованці змогли і надалі успішно вести господарство. Хрестовоздвиженське Трудове Братство функціонувало практично аж до 1929 року. Хоча у березні 1919 року радянська влада перейменувала Братство на «Першу українську радянську комуну». У жовтні 1925 року керівники були репресовані за прихильність до релігійних переконань, а комуну реорганізували у колгосп. Пізніше, роз'їхавшись по всій країні, братчики передавали своїм нащадкам ідеали доброчесного життя.

Нині у селі Воздвиженському Ямпільського району, де похований великий подвижник, діє історико-меморіальний музей «Трудове Братство М. М. Неплюєва», в якому зберігається епістолярна спадщина М. Неплюєва, прижиттєві видання його книг, музичні інструменти оркестру Трудового Братства.

Замість висновку можна констатувати, що у XIX столітті на нашій землі виник унікальний прецедент, коли поміщик, філософ, богослов створив цілісну систему трудового і релігійного виховання, яка дала блискучий результат як у економічному так і у моральному плані. М. Неплюєву вдалось утопію зробити реальністю, створивши своєрідний прототип християнського комунізму. Л. Толстой, оцінюючи діяльність подвижника, зазначив, що «самое главное наследие Неплюева нематериальное и незримое – это мощное влияние на духовность нынешних, а особенно, грядущих поколений» [1, с. 102]. Як справедливо говорив Антуан де Сент-Екзюпері словами одного із своїх героїв: «найголовнішого очима не побачиш...».

Щоб зрозуміти справжній сенс існування Православного Хрестовоздвиженського Трудового Братства недостатньо лише прочитати інформацію про нього. Потрібно це унікальне явище відчутти на душевному, емоційному рівні. Тоді стануть зрозумілими постулати М. Неплюєва про те, що може людину зробити по-справжньому досконалою. На думку Миколи Неплюєва «это ... не может быть ни разум, ни наука, его может дать только любовь, святая чудодейственная любовь, двигающая горами...» [7, с. 6]. Людську досконалість він перш за все поєднував з духовністю. Адже найдосконаліший розум, але властивий людині бездуховній, може часто давати хибні орієнтири...

У наш час ідеї Миколи Неплюєва набувають неабиякої актуальності. А його філософські, богословські праці заслуговують на подальше вивчення і глибоке переосмислення.

Список бібліографічних посилань

1. Мельник Л. Г. Сходження до Утопії, або «Машина часу» М. М. Неплюєва (соціально-економічний аналіз) : монографія. Суми : Фолі грант, 2013. 240 с.
2. Неплюєв Н. Н. Вера и жизнь. СПб., 1905. С. 51.
3. Василенко В. В. Вибрані твори : у 3 т. Т. 3: Спогади. Щоденники, листування / упоряд.: І. Б. Ксенко, Т. І. Бондарчук, А. Ю. Іванова, Є. В. Ромінський. Київ : Юрид. думка ; Академперіодика, 2008. 720 с.

4. Неплюев Н. Н. Историческое призвание русского помещика // Полное собрание сочинений : в 5 т. Т. 3. СПб., 1902. С. 246.
5. Кулиш П. Историческое повествование // Воспоминания о Тарасе Шевченко. Киев : Дніпро, 1988. 608 с.
6. Избранные сочинения Н. Н. Неплюева. Кн. 1. Сумы : Фолигрант, 2011. 288 с.
7. Малышевский А. Продолжать это дело я буду, хоть бы делать мне это пришлось одному... *Деловая Россия*. 1992. 6 июня. С. 6.

Одержано 31.10.2019

УДК 346.7:001.895

Андрій Ігорович ДЕНИСОВ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-6256-0172>

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ ДЛЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ПІДПРИЄМСТВ

Через запровадження нових стратегій ворожого поглинання та враховуючи агресивні дії окремих фінансових груп та держав необхідним є запровадження нових правових засобів забезпечення національної інноваційної безпеки.

Таким чином пропонується захистити окремі підприємства, що мають критичне значення для інноваційної сфери в нашій державі (товаровиробників, наукові установи, підприємства критичні для створення окремих видів інноваційної продукції тощо).

Слід зазначити, що введення певних обмежень для окремих категорій осіб по придбанню прав на певні категорії майна не є новелою в законодавчій практиці. Так, з метою протидії іноземній економічній інтервенції у 2014 році Латвійський парламент прийняв рішення про припинення видачі дозволів на тимчасове проживання та придбання власності на території Латвії громадянам Російської Федерації з метою перешкоджання підвищенню російського впливу у державі [1, с. 195].

Проводячи правову аналогію пропонується розробити механізм отримання дозволу на передачу прав на активи підприємств (в тому числі – інноваційні), під час якого компетентні органи мають здійснити перевірку потенційного покупця з метою недопущення переходу критичних для національної безпеки активів у власність потенційно недружніх елементів. При цьому можливим є створення двох спеціальних правових режимів. Перший правовий режим має бути створено для недружніх суб'єктів (наприклад, резидентів країни-агресора) – для них має бути повністю заборонено придбання критичних активів. Другий правовий режим має бути створено для потенційно недружніх суб'єктів. Наприклад таких, що потенційно можуть бути пов'язані з економічною інтервенцією чи бути агентами недружніх суб'єктів. Для отримання суб'єктами другої групи права на придбання критичних об'єктів має бути створено спеціальну систему перевірки та моніторингу.

Також цікавою є практика запроваджена у США, де створюється окремий механізм контролю для юридичних осіб, що мають критичне значення для національної безпеки при купівлі їх іноземними особами. Прикладом вдалого використання цієї концепції є запровадження особливого режиму здійснення діяльності шести портів у Сполучених штатах Америки, де проводила свою підприємницьку діяльність Dubai Ports World, яка викупила право обслуговування вищезазначених портів у попереднього власника – британської компанії Peninsular and Oriental Steam Navigation Company. Враховуючи походження нового власника, було запроваджено спеціальний режим здійснення діяльності на відповідних об'єктах – керувати діяльністю мають громадяни США; представник США, згоду на діяльність якого надано ФБР, має здійснювати керівництво безпекою портів та сприяти зв'язку компанії-власника та ФБР тощо [2, с. 4].

Тому можливим є запровадження не тільки механізму отримання дозволу на передачу прав на активи підприємств, а й спеціальний правовий режим для підприємств, право власності на які, чи право власності на частину активів яких викуплені потенційно недружніми суб'єктами, який буде полягати у спеціальному режимі фінансового контролю та моніторингу відповідних підприємств.

Також пропонується розробити спеціальну процедуру отримання дозволу на ліквідацію окремих підприємств, що мають критичне значення для національної інноваційної системи.

Вбачається доцільним закріпити окремий нормативно-правовий акт, наприклад Закон України «Про особливості порядку ліквідації суб'єктів господарювання та передачі майнових прав на інноваційні активи, щодо яких виникають публічні інтереси». Цей закон має містити багатогранний контент. Зокрема визначення термінів:

– дозвіл на ліквідацію – документ, що надається центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення національної технологічної безпеки на право ліквідації підприємства, що має велике значення для національної інноваційної системи;

– дозвіл на передачу прав – документ, що надається центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення національної технологічної безпеки на право передачі прав на підприємство, що має велике значення для національної інноваційної системи;;